

VAN TİCARET VE SANAYİ ODASI

SINIR TİCARET RAPORU

2017

SINIR TİCARET RAPORU

2017

1.GİRİŞ

Sınır ticareti ülkenin kara sınırı olan devletlerle yaptığı genellikle özel bir rejime tabi olan bir ticaret şeklidir. Komşu ülkeler arasında varılan karşılıklı anlaşmalarla düzenlenir. Sınır ticareti genellikle sınırın iki yakasındaki bölge halkının ihtiyaçlarını karşılama amacına yöneliktir.

Türkiye’de sınır ticareti ilk defa Ağrı-Gürbulak sınır kapısında başlatılmış, Daha sonra 1985 yılında Gaziantep-Ünlüpinar ve Karkamış sınır kapılarından Suriye ile, 1986 yılında Hatay-Cilvegözü sınır kapısından Suriye ile, 1987 yılında Van-Kapıköy sınır kapısından İran ile sınır ticareti başlatılmıştır. 1988 yılında Hakkari-Esendere, 1989 yılında da Artvin-Sarp sınır kapısı sınır ticaretine açılmıştır.1989 yılında Erzurum ilinin Ağrı-Gürbulak sınır kapısından İran’la, Artvin-Sarp sınır kapısından ise BDT(Bağımsız Devletler Topluluğu) ile sınır ticareti yapmasına karar verilmiştir.1990 yılında Kars ilinin Ağrı-Gürbulak sınır kapısından İran’la, Artvin-Sarp sınır kapısından ise BDT ile komşu il statüsünden yararlanarak sınır ticareti yapmalarına izin verilmiştir. Yine aynı yılın ortalarında Mardin, Hakkari ve Şırnak illerinin Mardin-Habur sınır kapısından sınır ticareti yapmalarına karar verilmiştir.

Sınır ticareti yapılan bölgeler, Doğu ve Güneydoğu’daki az gelişmiş bölgelerimizdir. Özellikle bölgelerarası gelişmişlik uçurumunun ortadan kalkması açısından sınır ticareti son derece önem taşımaktadır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu’da bugüne kadar ülkemizin en büyük derdi olan terör, belirli ölçüde stabil hale getirilmiştir. Bundan sonra, o bölgelerin, kalkınmış bölgelerimiz seviyesine ulaştırılması söz konusudur. Onun için de, bu bölgedeki esnaf, sanatkâr ve ticaret erbabının sınır ticaretinden yararlanması çok doğaldır ve o bölgenin ticarî hacminin gelişmesi, işsizliğinin önlenmesi, o bölgede yapılan sınır ticaretiyle çok ilişkili hale gelmiştir.

SINIR TİCARETİ KAVRAMININ TANIMI, KAPSAMI VE AMACI

Sınır Ticaretinin Tanımı ve Amacı

Sınır Ticaretinin Tanımı

Sınır ticareti; “Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde bulunan sınır illerinde mukim gerçek kişilerin zaruri ihtiyaçlarını karşılamak üzere karşılıklı olarak yaptıkları ticari işlemler” şeklinde tanımlanmaktadır.

Bir ilin sınır ticareti yapması ve komşu il statüsünden yararlandırılıp sınır ticareti kapsamına alınabilmesi için Milli Savunma ve İçişleri Bakanlıkları ile Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Gümrük Müsteşarlığından oluşacak bir komisyonun teklifi üzerine Başbakanlığın kararı gerekmektedir. Yoksa sınır ticareti yapan il ile komşu olan bir ilin tek başına sınır ticareti yapmaya karar verme hakkı ve yetkisi yoktur.

Sınır ticareti ülkenin kara sınırı olan devletlerle yaptığı genellikle özel bir rejime tabi olan bir ticaret şeklidir. Komşu ülkeler arasında varılan karşılıklı anlaşmalarla düzenlenir.

Sınır ticareti yapılan iller ve bunların hangi sınır kapısından hangi ülkelerle sınır ticareti yapacaklarını şöyle sıralayabiliriz:

- Ağrı-Gürbulak-İran
- Van-Kapıköy-İran
- Hakkari-Esendere-İran
- Artvin- Sarp- Gürcistan ve Diğer B.D.T. Ülkeleri
- Iğdır- Dilucu- Nahçıvan
- Ardahan- Türkgözü- Gürcistan Ve Diğer B.D.T. Ülkeleri
- Gaziantep- Karkamış- Suriye
- Kilis- Öncüpınar- Suriye
- Hatay- Cilvegözü- Suriye
- Mardin- Nusaybin Şenyurt- Suriye
- Şırnak- Habur- Irak

- Şanlıurfa- Akçakale- Suriye
- Edirne- Kapıkule- Bulgaristan

Sınır ticareti genellikle sınırın iki yakasındaki bölge halkının ihtiyaçlarını karşılama amacına yöneliktir.

Sınır Ticaretinin Amacı

Sınır ticareti ilke olarak, sınır bölgelerinin iki yanında kalan halkın bölgesel ihtiyaçlarının karşılanmasını içerir. Bu tür ticaretten beklenen amaç, sınır bölgelerinde yaşayan halkın ihtiyaç duyduğu maddelerin daha kolay temin edilmesi, sınır bölgelerinde karşılıklı güven ortamının artmasına katkıda bulunulması, bölge ekonomisine canlılık getirilmesi, mal kaçakçılığının her türününün asgariye indirilmesi, formel işlemleri basitleştirerek, bürokratik işlemlerin azaltılması yoluyla dış ticaret hacminin genişletilmesi, bölge insanının refah düzeyinin yükseltilmesi, istihdamın artırılması, sınır ticareti yoluyla dış ticaretle uğraşan müteşebbis ruhunun oluşumuna katkıda bulunulması vb' dır.

Sınır Ticaretinin Bölge Kalkınması İçin Gerekliliği

Sınır ticareti, bölgenin kalkınmasına yardımcı olmalıdır. Geçmişteki uygulamalarda sınır ticareti belli bir kesimin elinde rant olarak kullanılmıştır. Bu ticareti belli bir kesim veya birkaç firma yerine halkın tabanına yayarak uygulamak bölgenin kalkınması ve belli bir refah düzeyine ulaşması için gereklidir. Aksi halde sınır ticareti esas amacından saptırılmaktadır. Yıllardır sınır ticareti ile uğraşan belli birkaç firma bölge halkını bu ticareti yapmaya yanaştırmamışlardır. Bölgede yaşayan ve geçimini sınır ticaretinden sağlayan insan sayısı çok azdır. Bu yüzden, rant olarak kullanılacaksa sınır ticaretinin birkaç firma dışında kimseye yararı olmaz. Ama bölgede adil bir dağılım olacaksa sınır ticareti amacına ulaşacaktır.

Sınırdan geçirilen mallar Türkiye'nin dört bir yanına dağıtılmaktadır. Sınır ticaretinin bölge içerisinde yapılması ve bu kapsamda getirilen malların o bölge ihtiyaçlarında kullanılması esastır. Fakat sınırdan geçen malların Türkiye'nin her tarafına dağıldığı görülmektedir. Örneğin, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde sınır ticareti kapsamında getirilen akaryakıtın başka bölgelerde satıldığı gözlemlenmektedir. Böylece sınır ticareti esas amacından saptırılmaktadır.

Komşu ülkelerde ticaretin geliştirilmesinde kullanabileceğimiz önemli bir araç olan sınır ticaretine geçmişte yapılan bazı hatalı uygulama ve değerlendirmeler sonucu, gereken değerin verilmediği görülmektedir. Sınır ticareti ilke olarak sınır bölgesinin iki yanında kalan halkın bölgesel ihtiyaçlarının karşılanmasını içerir. Bu ticarete beklenen amaç sınır bölgelerinde yaşayan halkın ihtiyaç duyduğu maddelerin hem daha kolay temin edilmesi hem de sınır bölgelerinden karşılıklı güven ortamını artmasına katkıda bulunmasıdır. Artan sınır ticareti ile ülkemiz mallarının komşu ülkelerde daha iyi tanınması ve yaygınlaşması bunun sonucu mallarımıza olan talebin artması olacaktır.

Sınır ticareti normal ticarete göre daha kolay geliştirilebilen bir ticaret türüdür. Normal dış ticaret belli bir sermaye birikimi gerektirdiği için küçük bir kesim yapabilirken sınır ticaretini daha yaygın bir kesimin yapabilme şansı vardır. Bölgede sınır ticareti ile iştigal edenlerin sayısının artması ve ticaretin gelişmesi ile o bölgenin gelir seviyesi artacaktır.

Bu yüzden sınır ticaretine önem verilmesi bilhassa sınır ticareti için de açık Pazar uygulanmasının gerçekleştirilmesi ve yaygınlaştırılması üzerinde durulması gerektir.

Sınır illerinde yaşayan halkın bazı bireysel ihtiyaçlarını daha iyi koşullarda komşu ülkelere karşılamaları yanında kendi ürettiklerini de sınır ötesi komşularına satarak gelir elde etmesini sağlayacak açık Pazar uygulaması bireysel gelir artışı yanında sınır illerinde ticaretin gelişmesini de sağlayacaktır.

Bölgede sınır ticareti dolayısıyla açık Pazar uygulaması ile bölge halkının ihtiyaçları yerinde karşılanacak ve bölge ekonomisine canlılık getirecektir.

Sınır ticaretinin tamamen ortadan kaldırılması için bazı girişimlerin olduğu bilinmektedir. Hâlbuki sınır ticareti özellikle sınır illerinde bulunan halkın birinci derecede gelir kaynağıdır. Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa, Şırnak, Mardin vb illerde yaklaşık 65.000 kamyon şoförü geçimlerini sınır ticaretinden sağlamaktadır. Bu rakam göz önüne alındığında sınır ticareti ülkemiz için büyük bir istihdam kaynağıdır.

Sınır ticareti kapsamında ithalatı yapılabilecek ürünlere ilişkin listeler, Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından belirlenerek ilgili valiliğe gönderilir ve buradan eşit paylaşım yapılır.

Gümrük vergisi avantajı nedeniyle büyük şehirlerdeki bazı işadamlarının sınır ticareti yapılan illerdeki kişiler adına belge alarak, istedikleri malları indirimli tarifeden ithal edip satıyorlardı. Yetkililer, bu nedenle büyük boyutlara ulaşan sınır ticaretinin, yöre insanına yarar sağlamaktan çok, belge almaktan taşımacılığa kadar belli bir çıkar zinciri oluşmasına neden olduğuna dikkati çekmişlerdir.

Sınır ticareti kapsamındaki motorinin büyük bölümü İran ve Nahçıvan'dan ithal edilmektedir. Nahçıvan'da üretim tesisi olmaması ve İran'ın ise başka ülkelerden aldığı motorini satması nedeniyle, sınır ticaretinde gümrük indiriminin sağladığı büyük rantın geniş bir ticaret ağına yayılmaktadır. Bu ticaretten başta İran olmak üzere birçok ülke önemli rantlar elde etmektedirler.

Sınır ticareti kapsamında, Gaziantep, Mardin, Hakkari, Van, Ağrı, Şanlıurfa, Ağrı'ya ithalat izni verilen tarım ürünleri arasında, kakule, karabiber, karanfil, keber, kimyon, yeni bahar, kına, mahlep, sahlep, sumak, tarçın, vanilya, zencefil, zerdeçal gibi tarım ürünleri yer alıyor. Bu ürünlerin ithalat izni verilebilecek azami miktarının da illere göre 2 ton ile 30 ton arasında sınırlandırılması sınır ticaretinin kapsamını daraltmaktadır.

SINIR TİCARETİNİN GENEL OLARAK EKONOMİYE KATKILARI***Sınır Ticaretinin Ekonomiye Katkıları***

Sınır ticareti ile sınır illerinde yaşayan insanımızın ihtiyaçları daha ucuz ve kolay yoldan karşılanmakta ayrıca mal kaçakçılığının her türlü asgariye indirilebilmektedir. Sınır ticaretinin ekonomiye katkılarından en önemlisi istihdama yaptığı katkıdır. Bu şekilde sınır ticareti yapılan bölgelerde halkın refah düzeyi artmakta, normal halkta müteşebbis ruhunun gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca bürokratik işlemlerinin az olması dolayısıyla ülkenin dış ticaret hacminin gelişmesine de katkıda bulunmaktadır.

Sınır ticaretinin önemli yararlarından birisi de, özellikle üretimi ülkede coğrafik ya da farklı nedenlerle mümkün olmayan ürünlerin, sınır ülkelerinden kolaylıkla getirilebilmesi ve darboğazların aşılabilmesidir. Örneğin Türkiye'nin sınır ticaretine başladığı 1978-1979 yıllarında en büyük sıkıntısı petrol yetersizliğiydi. O zaman İran'la yapılan bir anlaşma ile sınırdan petrol getirilmesi karara bağlanmış ve Türkiye önemli bir eksiğini giderme yönünde adımlar atmıştı.

Tıpkı bunun gibi ülkemizde üretilmeyen baharat vb. tarım ürünlerinin yurt dışından sınır ticareti yoluyla getirilmesi, normal ithalata kıyasla daha ucuz olmaktadır.

Diğer önemli bir nokta ülkemizde nakliyecilik ile yaşamını sürdüren büyük bir kitle mevcuttur. Bu kesimin kazançları, karşı karşıya oldukları rekabet yüzünden sürekli düşmektedir. Bunların da motorini ucuz yollardan temin edebilmeleri biraz olsun bu kesimin kalkınmasına neden olmaktadır.

Sınır ticaretinin yapıldığı illerin genel olarak sosyo-ekonomik durumları geridir. Bu illerimizde yaşayan insanların önemli bir kısmı birincil sektörde çalışmakta ve geçimlerini bu sektörden sağlamaktadırlar. Sınır ticareti bu yörelerde yaşayan halkın genel olarak refahlarını artırmaktadır.

Örneğin 1990 yılında Kuveyt'in Iraklılar tarafından işgalinden sonra, Irak'a konulan ambargo sonucu sınır ticaretinin gerilemesi ile özellikle sınır illerimizde

çok büyük ölçüde ekonomik ve sosyal sıkıntılar oluşmuştur. 1992 yılında, kanun hükmünde bir kararname çıkarılarak ve de 1615 Sayılı Gümrük Kanununa dayanılarak, sınırdan yurda giren kamyonların mutat depolarındaki mazot ve akaryakıtlar Gümrük Vergisinden muaf tutulmuş, Akaryakıt Tüketim Vergisi ve KDV alınmamıştı. Bu uygulamalar o zaman çok büyük sıkıntılara maruz kalmış yöre halkı için bir cankurtaran simidi olmuştur. (Yıldırım, TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Yasama Yılı 2, Birleşim 115, 22.06.2000). Sınır ticareti Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin en önemli gelir kaynaklarından biridir. Fuel-oil kapsam dışında tutulsa bile, mazot, çay, sigara, bakliyat gibi ürünler üzerinden bölgedeki sınır ticareti 3 milyar dolar tutarındadır.

Her ne kadar sınır ticareti için kayıt dışıdır iddiaları olsa da, devletin bugün çoğu kayıtları kontrolü altında tuttuğu bilinmektedir. Bu kayıtlara göre Haziran 1999 itibariyle petrol türevlerinden aldığı vergiyi %60'dan %80'e, diğer ürünlerden (hurma, bakliyat, çay, hasır vb.) aldığı vergiyi ise %40'tan %60'a çıkarmıştır (Akşam Gazetesi;07.03.2001).

Sınır ticareti, devletin izin verdiği meşru bir ticaret şeklidir. Akaryakıt ve mazot da bu ticaretin ağırlıklı bir kalemini oluşturmaktadır. Devlet bu ticarete izin verirken, ekonomik, sosyal ve güvenlik açısından büyük sorunlarla boğuşan Güneydoğu Anadolu bölgesinde hızla gelir yaratacak bir ticaret kulvarı yaratmak istemiş, bunda da başarılı olmuştur. Nitekim sınır ticareti yapan illerin sosyo-ekonomik durumlarına bakıldığında, bunların sınır ticaretinin yarattığı canlılık sayesinde önemli istihdam ve gelir artışı kaydettikleri görülmüştür.

Sınır ticareti yoluyla giren akaryakıt, Türkiye'nin enflasyonla mücadele politikasını da destekleyici bir etki yapmaktadır. Ayrıca hükümetin Tarım Kredi Kooperatifleri aracılığıyla çiftçiye kullandırmak istediği "ucuz mazot" kararı da vardır. Bunun da enflasyon üzerinde olumlu katkıları olacaktır. Ancak devletin buradaki vergi kayıpları da göz ardı edilmemesi gereken bir husustur.

Sınır ticaretinin en büyük yararlarından birisi de göçü engellemesidir. Ardahan, Kars, Erzurum ve Artvin başta olmak üzere doğu illeri sürekli göç veren illerdir. Bu illerden sürekli göç verilmesi Türkiye'nin diğer illerinde de huzursuzluk meydana getirmektedir. Göç veren illerden gelenler, büyük şehirlerin etraflarında, varoşlarda kalmakta ve burada problem oluşturmaktadırlar.

Sınır ticaretinin, sınır ticareti yapılan bölgelerde, özellikle ticaret kapsamına giren mallarda, piyasa birim fiyatına etki ederek bölgesel perakende fiyatlar üzerinde genellikle fiyatları düşürücü yönde bir etki yaptığı gözlemlenmiştir.

Sınır ticareti yapılan bölgeler, Doğu ve Güneydoğu'daki az gelişmiş bölgelerimizdir. Özellikle bölgelerarası gelişmişlik uçurumunun ortadan kalkması açısından sınır ticareti son derece önem taşımaktadır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu'da bugüne kadar ülkemizin en büyük derdi olan terör, belirli ölçüde stabil hale getirilmiştir. Bundan sonra, o bölgelerin, kalkınmış bölgelerimiz seviyesine ulaştırılması söz konusudur. Onun için de, bu bölgedeki esnaf, sanatkâr ve ticaret erbabının sınır ticaretinden yararlanması çok doğaldır ve o bölgenin ticarî hacminin gelişmesi, işsizliğin önlenmesi, o bölgede yapılan sınır ticaretiyle çok ilişkili hale gelmiştir.

İskele Caddesi No:51 İpekyolu / VAN
Tel: 0 (432) 210 00 55
Faks: 0 (432) 216 44 88 - SMS 532 752 65 65

www.vantso.org.tr